

Irányelvek 1

Stratégiák, irányelvek, tanácsadás a közkönyvtárak részére és az életen át tanulás programjához

Ver: Final
Date: 3/9/09

Translation 16.12.09

1. Bevezetés.....	3
A közkönyvtárak szerepe	3
Stratégiai hatáskörök	4
A jelen adottságok.....	5
Finanszírozás	6
2. Következtetések és ajánlások.....	8
3. Jó gyakorlati megoldások.....	8
4. Hivatkozások	9

1. Bevezetés

Ez a tervezet egy hat részből álló sorozat első darabja, amely a közkönyvtárak informális tanulást támogató létesítményeit mutatja be és szól az életen át tartó tanulásban, valamint a digitális analfabetizmus és társadalmi kirekesztettség elleni harcban vállalt szerepükről. Különös hangsúlyt fektet a stratégiákra, irányelvekre és tanácsadásra.

„Az Európai Unió politikusai felismerték, hogy az oktatás és képzés fejlesztése alapvető a mai tudásalapú gazdaság sikerének érdekében. Az EU stratégia hangsúlyozza az államok együttműködésének és egymástól tanulásának szükségességét.

Az Európai Unió elkötelezett az életen át tartó tanulás mellett, mivel az nélkülözhetetlen azon cél elérésében, hogy Európát a legversenyképesebb és a legdinamikusabban fejlődő tudásalapú gazdasággá tegye a világon.

A 2000 márciusi Lisszaboni Európai Tanácskozás óta az életen át tartó tanulás az európai stratégiáknak központi elemévé vált, nemcsak a versenyképesség és az alkalmazhatóság terén, hanem egy tágabb társadalmi befogadás, aktívabb állampolgárság és az egyéni célok megvalósításának érdekében is. 2004-ben egy integrált akcióprogram indult az életen át tartó tanulás érdekében.

Az európai oktatási miniszterek három fő célkitűzésben egyeztek meg, melyeket 2010-re akarnak megvalósítani minden európai polgár javára:

- az oktatási és képzési rendszerek minőségének és hatékonyságának javítása az EU-ban
- biztosítani, hogy a tanulás mindenki számára elérhető legyen
- az oktatás és képzés nyitása az egész világra. Számos nemzeti kormányban vannak ilyen irányú tanulási irányelvei és céljai, pl. az alapképzés és idegennyelv-tanítás minden állampolgár számára.

Az Európa i2010 kezdeményezés egyik fő célkitűzése felszólít a „befogadásra, a polgárok jobb szolgálatára és a minőségi életre” és hangsúlyozza az ICT (Információs és Kommunikációs Technológia) fokozott alkalmazását az életen át tartó tanulás és a társadalmi befogadás céljai megvalósításának érdekében.

A közkönyvtárak szerepe

A tanulás nyilvánvalóan nem korlátozódik a hagyományos intézmények, mint pl. az iskola, a főiskola vagy az egyetem keretei közé. Fontos szerepe van a nem-formális/informális tanulási intézményeknek, mint pl. Európa 96 000 közkönyvtárának

A közkönyvtárakat eredetileg olyan intézményként létesítették, amelyek elsőrangú célja a hétköznapi ember tanulásának támogatása. Az elmúlt néhány évtized során tevékenységüket újra a tanulást támogató szolgáltatások felé kezdték irányítani, de különböző formákban és szisztematikusabban, - amellyel, hogy továbbra is hozzáférést biztosítottak a szórakoztató olvasmányokhoz és más, kulturális alkotásokhoz.

Ezáltal egy igen értékes és széles körben elérhető forrást képeznek Európa informális tanulási térképén. Azonban, ennek a potenciálnak a felismerése és igénybe vétele jelentős mértékben eltér a tagállamok között.

Hasonlóképpen a könyvtári területen dolgozók nem mindig igazítják céljaikat hatékonyan az oktatási szférához, ami azzal a következménnyel jár, hogy az életen át tartó tanulókkal foglalkozók főárama a közkönyvtárak szerepét nem ismeri és nem használja fel teljes mértékben.

Mindez most változóban van, de sokkal többet kell tenni ahhoz, hogy a közkönyvtáraknak, mint tanulási helyszíneknek felhasználása következetesen jelen legyen Európa szerte. Az ENTITLE munkája ennek a célnak az elérésére irányul.

Annak megítéléséhez, hogy a közkönyvtárak szerepe az életen át tartó tanulásban hol helyezkedik el, alapvető fontosságú az EU Európai Oktatás és Képzésre vonatkozó

ajánlatának figyelembe vétele. „Szükség van átfogó, minden részletre kiterjedő életen át tartó tanulási stratégiákra.” Ebben az összefüggésben szükség van arra, hogy hatékonyabb partneri kapcsolatok kialakulását segítsük elő a kulcsfigurák között, beleértve az üzleti ágazatot, a társadalmi partnereket és az oktatási intézményeket minden szinten.”.

Az európai intézmények következetesen támogatják azokat az elképzeléseket, melyek választ adhatnak arra a kérdésre, hogy a formális, informális és nem-formális oktatás és szakoktatás hol kapcsolódhat az életen át tartó tanulás európai kvalifikációs tervezetébe. Az életen át tartó tanulás stratégiákban a formális oktatást gyakran a kiegészítő tárgyak bővülő köre segíti, mint pl. az *állampolgárság, a kreativitás és vállalkozás*. Az idegen nyelvek is fontos alkotó eleme az életen át tartó tanulás EU oktatáspolitikájának.

„A kulturális intézményeknek”, mint pl. a közkönyvtáraknak szükségszerűen figyelembe kell venniük, és már el is kezdték figyelembe venni azokat az irányelveket és fejlesztési szempontokat, melyek hajtóerőként működnek a változás terén, mint pl.:

- az EU-s és országos célkitűzések, amelyek a tudásalapú társadalom megteremtését célozzák kormányzati programok a hatékonyabb szolgáltatások biztosítására
- a munkahelyeken új, tudásalapú készségek igénye
- kormányzati törekvések az állampolgárok digitális képzettségének növelésére
- az emberek mobilitása, mely ösztönöz a jobb idegen nyelvi tudásra
- különböző háttérű emberek integrációja, amely szilárd alapot jelent a közösségi összetartozás igényéhez
- olyan globalizáció, mely a kulturális önazonosság megőrzésével párosul
- technológiai fejlődés, mely lehetővé teszi az oktatás eljuttatását egyre növekvő számú interaktív és mobil eszközökkel

Az országos kormányzati irányelvek szilárd háttérrel biztosítanak arra, hogy a közkönyvtárakat elfogadtassák az életen át tartó tanulás közvetítőjeként, ennek sikeres alkalmazása már kezd látszani. A közkönyvtárak jelentős szerepet játszanak a helyi közösségekben, a legjobbak közülük már biztosították új szerepüket az életen át tartó tanulás ösztönzőjeként.

A közkönyvtárak kezdeményeit az oktatás területén azonban túl gyakran úgy tekintik, mint valami „mellékést vagy kívülről jövőt” az életen át tartó tanulás programjának főirányára mellett. Hasonlóképpen, az oktatási és képzési kezdeményezések esetében még mindig nem ismerik el, vagy fel, hogy ezek alapvetően könyvtári szolgáltatások lehetnek. Ezzel magyarázható, hogy miért olyan nehéz pénzügyi támogatást biztosítani számukra a központi költségvetésből.

Stratégiai hatáskörök

Országos szinten a könyvtárak a leggyakrabban a kulturális minisztériumok hatáskörébe tartoznak. Ez kihívást jelent olyan értelemben, hogy világosan felismerjék és megalapozzák a szerepüket más, hasonlóan fontos hatáskörökkel rendelkező kormányzati szervek munkájában, mint például az oktatási minisztériumok. Kormányzati hivatalok megjelenése a könyvtárakat érintő stratégiai és szakmai képviselői feladatkörökkel, - és néhány esetben, (mint Norvégia és az Egyesült Királyság) más kulturális intézeteket vagy „dominiumokat” is érintő, pl. múzeumok és/vagy levéltárak, - pozitív fejlődést jelent abban az értelemben, hogy ezek az életen át tartó tanulásra, mint célterületre fókuszálhatnak, és más, releváns kormányzati irányító szervekkel is együttműködhetnek.

A szakmai könyvtári egyesületek szerepe jelentős ennek a területnek a támogatásában is. Ezt jelzi az, hogy az Eblida az életen át tartó tanulást, mint egyik stratégiai prioritását kezeli.

Egy ENTITLE felmérés *a 13 résztvevő országban a publikációk tükrében azt mutatta, hogy közülük csak kettőben, Dániában és az Egyesült Királyságban van kifejezetten központi szerepe a közkönyvtáraknak a országos életen át tartó tanulás stratégiákban. Két másikban, Finnországban és a Cseh Köztársaságban voltak határozott utalások a közkönyvtárakra. A fennmaradó 9 országban a legjobb esetben is csak halvány utalásokat találunk, és háromban, (Görögország, Magyarország, Románia) egyáltalán nem találunk utalásokat a közkönyvtárakra.

Másfelől, a publikált országos könyvtári stratégiák, úgy tűnik, komolyabban veszik az életen át tartó tanulás szolgáltatások biztosítását. 5 ország központi feladatként jelöli meg, és csak egy ország (Bulgária) esetében nincs utalás.

Gyakorlati szinten a közkönyvtárak mind a 13 országban nyújtanak valamilyen szolgáltatást a tanulók számára.

A tartalmakhoz hozzáférést biztosító könyvtárosoknak, - építve a közvetítésben megszerzett hagyományos erősségeikre, - jelentős mértékben újra kell képezni magukat, hogy tanulási lehetőségeket tudjanak biztosítani egy tanulásbarát környezetben. A digitális eszközök potenciáljára építve a közkönyvtárak fontos szereplővé válhatnak azoknak a tanulási szolgáltatásoknak nyújtásában, amelyek minden polgár számára elérhetőek.

E cél megvalósításához szükséges, hogy a könyvtári alkalmazottak kiegészítő képzést kapjanak; a felvételi követelményeket rugalmassá kell tenni, hogy a megfelelő jártassággal rendelkezőket alkalmazhassák, akik segíteni tudják a tanulókat és tanulási légkört teremtenek; valamint új vezetési modelleket is ki kell fejleszteni.

A jelen adottságok

Már rendelkezésre áll egy erős bázis, amire építhetünk. Sok könyvtárban a nyitvatartási időt a tanulók igényeihez igazítják. Tanfolyamokat szerveznek Európa szerte, melyek a formális tananyagokat gazdagítják. Létezik olyan tanfolyam, amely a szakképzéshez kapcsolódik, vagy olyan tárgyak tanításához, mint pl. az érintéses gépelés és az idegen nyelvek.

Más típusú szolgáltatások az iskolai tananyagokhoz kapcsolódnak, mint pl. a költészet, a kulturális emlékek, csillagászat, klímaváltozás, élővilág, stb. Ezeket olyan speciális szervezetek vagy közösségek támogathatják, amelyek ezeken a területeken működnek. Olyan tevékenységek oktatásánál, mint írás, festészet, kézművesség vagy művészi munka, a közkönyvtárak leggyakrabban a gyerekekre és idősekre számítanak, és gyakran a nyári hónapokra tervezik. A teljes felmérés olvasható: www.entitlelll.eu

Sok közkönyvtár egy fajta házi feladatban segítő szolgáltatást ad, arra építve, hogy a könyvtár biztonságos helyet nyújt a gyermekeknek. A könyvtárak hozzáférést biztosítanak online adatokhoz és az elektronikus médiához. Az alapeszközöket hozzáférhetővé teszik, és olyan helyet biztosítanak, ahol a tanulók egyedül dolgozhatnak. Az USA-ban a gyermekeket arra biztatják, hogy a könyvtárakat speciális közösségi helyként használják, ahol az idősebb diákok segítik a fiatalokat. Dániában „házi feladat kávézó” segítik a menekülteket és a bevándorlókat a feladatok megoldásában és a társalgási nyelv elsajátításában. Az alapkészségek, az olvasás, írás és számolás is gyakran fontos része a közkönyvtárak tanulás támogató szolgáltatásának.

A tudásalapú társadalomban az ICT alkalmazása is alapkészségnek tekinthető, beleértve a digitális és technológiai abc-t. A közkönyvtárak hosszú ideje foglalkoznak a számítógépek rendelkezésre bocsátásával, ami jó alapot ad ahhoz, hogy ezen a téren is szerepet játsszanak. A digitális műveltség kapcsolatba hozható más képességekkel is, mint pl. a kritikai gondolkodás, a különböző forrásokból származó információk és vélemények elfogulatlan értékelése, az információkeresés (főként az internetes kereső programokon), az adatok szűrése, stb. Mint a közönség tájékoztatásában résztvevő intézmény, a könyvtárak más intézményekkel együttműködve, más szempontokból is részt vehetnek az információs műveltség fejlesztésében, mint pl. az internet biztonsági útmutatás, copyright kérdések.

A közkönyvtárak különösen hatékonyak lehetnek, ha egyénekkal vagy társadalmilag kirekesztett csoportokkal dolgoznak, visszatéríthetik őket a tanulási körbe és javíthatják életminőségüket, pl. azzal, hogy iskola utáni vagy szünidei elfoglaltságokat szerveznek. A fiatalokat segítik abban, hogy hasznosan töltsék el a szabadidejüket, vagy pl. a speciális segítségre szorulókat is támogatják.

Egy fejlettebb technikai szinten központként is működhetnek egy hálózaton belül, mely web alapú szolgáltatásokat juttat el otthonokba, iskolákba, és megteremtnek egy Virtuális Tanulási Környezetet.

Finanszírozás

Új szolgáltatások nyújtása több kiadással jár. A közpénzért folytatott verseny gyakran kihívás elé állítja a könyvtárakat, amikor bővíteni akarják szolgáltatásaikat. Régióta fennálló vita folyik a szakmán belül, és azon túl is, hogy vajon minden közkönyvtár ingyenes legyen-e a szolgáltatások esetében, vagy kedvezményes/pótdíjakat vessenek-e ki, hogy a többletköltségek egy részét fedezzék. Párhuzamos vita folyik sok, közpénzből fizetett szolgáltatás területén is, pl. egészségügy, közoktatás, kultúra (múzeumok), stb.

Az IFLA/UNESCO Közkönyvtári Nyilatkozata kijelenti, hogy „ a közkönyvtár elvben legyen ingyenes”, és az IFLA még továbbmegy, amikor azt mondja, hogy „ a felhasználóktól pénzt kérni a szolgáltatásokért vagy tagságért, azért, hogy a könyvtárak biztosíthassanak némi plusz kiadást, nem lehet, mivel ezzel lehetővé válna annak meghatározása, hogy ki használhatja a közkönyvtárakat. Ez visszavetné a hozzáférést és megsértené azt az alapelvet, hogy a közkönyvtár mindenki számára elérhető legyen.”

A gyakorlatban ez az az elv, amit széles körben megszegnek, mivel a közkönyvtárak harcolnak a finanszírozásért, hogy teljesíthessék a feladatukat. Sokféle díjat vetnek ki a különböző országokban kialakult gyakorlat szerint, beleértve a tagsági díjakat, bírságokat, fenntartási hozzájárulásokat, kölcsönzési díjakat a CD-k és a DVD-ék után, stb. Ezek általában szerény díjak, de összességében jelentős részét adhatják a könyvtár innovációs alapjának, ami különben aligha állna rendelkezésre.

Evidensnek tűnik, hogy mivel a könyvtárak által nyújtott, az életen át tartó tanulás tevékenységek célja, hogy támogassák a társadalmi beilleszkedést úgy, hogy a gyermekeket, a nyugdíjasokat, a rokkantakat, a kisebbségeket és a munkanélkülieket célozzák meg, ezeknek a szolgáltatásoknak ingyeneseknek kell lenni, vagy legalábbis csak alacsony, engedményes díjakat kérhetnek.

A közkönyvtáraknak ezért tevékenyen részt kell venni a helyi és országos hatóságokkal folytatott tárgyalásokban, annak érdekében, hogy biztosítsák azt a pénzügyi támogatást, ami stratégiai szükségletüket biztosítja.

Az együttműködési és partneri kapcsolat más intézményekkel (iskolák, városvezetés, oktatási intézmények, beleértve azokat, melyek a távoktatásban működnek közre, a képzésben és/vagy a regionális fejlesztésben résztvevők, stb.). alapvető fontosságú annak elérésében, hogy a lehető legnagyobb hozzájárulást kapják meg. (I: Útmutató 2: A tanulási térkép)

2. Következtetések és ajánlások

A közkönyvtáraknak tovább kell fejleszteni a hagyományos gondolkodásukat a tanulási szolgáltatásokkal kapcsolatban, annak érdekében, hogy demonstrálják az életen át tartó tanulás programjába és stratégiáiba való integrációs törekvésüket, hogy elfogadtassák magukat a tágabban vett főáramba és biztosítsák a pénzügyi alapokat.

A közkönyvtári szolgáltatásokat jelentős mértékben újra kell szervezni, hogy a tanulási lehetőségek biztosítói legyenek egy tanulásbarát környezetben, és építve a digitális környezetre a közkönyvtárak jelentős szereplői lehetnek a tanulási szolgáltatásoknak, amelyek minden állampolgár számára elérhetők. Ennek eléréséhez a könyvtári alkalmazási követelményeknek tükröznie kell egy sor olyan képességet, melyek megfelelnek az életen át tartó tanulás közvetítésének.

A tagállamokban irodák létrehozása a szakmai és stratégiai képviseletre és a közkönyvtárak támogatására hasznosnak látszik abban, hogy az életen át tartó tanulásra koncentrálhassanak.

3. Jó gyakorlati megoldások

ABM UTVIKLING (a Norvég Levéltári, Könyvtári és Múzeumi Hatóság)

www.abm-utvikling.no

A Kulturális és Vallásügyi Minisztérium Tanácsadó és végrehajtó szervezete, elsősorban a levéltárak, könyvtárak és múzeumok területén. ABM-utvikling olyan ügyekkel is foglalkozik, amelyek más minisztériumok hatáskörébe tartoznak, elsősorban az Oktatásügyi és Kutatásügyi Minisztériummal, ahová az összes egyetemi könyvtár és múzeum tartozik, és leginkább stratégiai szinten működik.

Bill és Melinda Gates Alapítvány a Globális Könyvtárprogramért

www.gatesfoudation.Org./topics/Pages/libraries.aspx

A program társult országos testületekhez, melyek támogatnak jelentős közkönyvtári kezdeményezéseket, melyek a tömeges elérhetőségeket biztosítanak számítógépekhez. Ilyen országok Bulgária, Litvánia, Lengyelország és Románia, melyek uniós tagállamok, de jelen vannak az egész világon.

Eblida

<http://www.eblida.org/>

Munkacsoportot hozott létre az életen át tartó tanulás érdekében, ami egyik fő stratégiai területe

Múzeumok, Könyvtárak és Levéltárak Tanácsa (Egyesült Királyság)

<http://mla.gov.uk/>

Iroda, mely stratégiai támogatást nyújt a közkönyvtáraknak, és az életen át tartó tanulást kiemelten kezeli.

Sulinet (Magyarország)

<http://www.sulinet.hu/tart/kat/S>

Digitális tudásközpontot hozott létre, melyet a könyvtárakban használnak az életen át tartó tanulás közvetítésére.

UK Kezdeményezés

<http://www.entitlelll.eu/eng/About-Entitle/News/UK-government-announces-£20-million-programme>

„Múzeumok, könyvtárak és levéltárak kérhetnek a kormány 20 millió fontos készpénzéből már ma, hogy új lehetőségeket biztosítsanak, és új szövetségeket építsenek ki, amelyek segítenek kialakítani egy virágzó mozgalmat a felnőttek informális tanulásában az Egyesült Királyságban.

4. Hivatkozások

Calimera Útmutató, 2003

[http://www.calimera.org/Lists/Guidelines/Learning \(formal and informal\).htm](http://www.calimera.org/Lists/Guidelines/Learning (formal and informal).htm)

A Calimera tanulási tervezetek (az IST Útmutatási Program alapján) bemutat számos irányelvet, mely alapot ad az építkezésre.

Az európai közösségek bizottsága. Általános irányelvi útmutató az oktatás és képzés számára. <http://www.ec.europa.eu/education/life-long-learning -policy/doc28 en.htm>

Az európai közösségek bizottsága: Tanulás és tanulási eredmények. *Az európai kvalifikációs tervezet irányában az élet hosszan tartó tanulás ügyében*

<http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/consultation eqv en.pdf>

Az Európai unió tanácsa- Tegyük az életen át tartó tanulást realitássá. „Oktatás és képzés 2010”, a lisszaboni stratégia sikere sürgős reformoktól függ.

<http://www.ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/jir council final.pdf>.

Dillmuls project: toolkit szekció 1. Irányelvek <http://www.dillmuli.feek.pte.hu/31.htm>

Terjedelmes útmutató sorozat a megfelelő online forrásokhoz a kulturális intézmények számára és az életen át tartó tanuláshoz. Az élet hosszan tartó tanulás programjának egyik projektje összeállításban.

IFLA/UNESCO útmutatók a fejlődéshez: A közkönyvtárak szolgálata

<http://www.ifla.org/VII/s8/proj/publ97.pdf>

Az IFLA/UNESCO útmutatók a fejlődéshez a közkönyvtárak szolgáltatásában kijelenti, hogy a könyvtárigazgatóknak fel kell figyelni azokra a problémákra, melyek a folyamatos és alapvető társadalmi változásokra vezethetők vissza, és azoknak hatására a könyvtárakra. Ezért az igazgatóknak módszereket kell találni ezek kezelésére.

McMenemy, D., Poulter, A.: A digitális szolgáltatások célba juttatása, kézikönyv a közkönyvtárak és tanulási központok számára. London, Facet kiadó, 2005

UNESCO/IFLA Közkönyvtári nyilatkozat 1994

<http://www.ifla.org/en/publications/iflaunesco-public-library-manifesto-1994>

A nyilatkozat szerint a használók és források között. A könyvtárosok szakmai- és továbbképzése elengedhetetlen ahhoz, hogy adekvát szolgáltatásokat nyújtsanak. A könyvtári szolgáltatásokat alkalmazni kell a közösségek szükségleteihez a vidéken és városokban. Ezen célok eléréséhez szükséges, hogy fejlesszük a szervezett tanulási és értékelési kultúrát és gyakorlatot a közkönyvtárakban.